

הלכות פסח

- כשהביאו לפניו אנוזים מטוננים
ברבש, ר' מברך עליהם בפח"ע ר"ע 310
כשמביאים אנוז, ברבש בתוך הסעודה,
ר' מברך שהכל שמ"נ 349
השונה מים בתוך הסעודה, צריך
לברך על כל פעם ופעם רס"ט 309
כל המברך לאתר יין שבתוך
הסעודה פ"ז 115
ואף בפח"נ אין מברכין על
יין מבושל פ"ח 116
- הלכות קריאת התורה**
- ואם אינו יודע לקרות, על החזן
לסייעו בלחש רע"ד 312
בתלמיד אחד שקרא בסמיכה וגער
בו ר' רע"ה 312
האנשים הרניליו לקרות בספר
חומש בעשרה רע"ו 312
ס"ת תפור בנ' חוטינירין שמ"ו 350
פרה ארומה מ"ט קורמת לפ' החדש
מעשה בחזן אחר שקרא בפ' פרה
ופסק בהגר הגר בתוכם רע"ח 313
שכח החזן וקראו ר' בפ' ר"ח
שבא בחנוכה קכ"ז 154
מ"ש מועד ראיו מוסיפין עליהם
ל"ה 28
- הלכות שבת**
- הדליק נר של שבת בע"ש מעונן
ואח"כ זרחה השמש רע"ט 314
הרוחץ במי נהר בשבת צ"ז 123
להטמין פירות בחמין כמות שהן
בשבת צ"ו 122
לחתוך בשבת קשרי-הכבש בשפור
כשהוא צלי רפ"ג 315
יתד של שפור אסור לחתכו בסכין רפ"ד 316
ישראל משכיר שוורים שלו לגוי,
והוא חודש בהן בשבת צ"ה 121 ; קפ"ג 203
מה שאנו מסתכלים בצפורן נגר
האור בהבדלה צ"ח 123
אם יוצא בהבדלת-בהכ"נ, כיון שלא
נתכוון בכרכתיהוין רפ"א 315
- מי שבדק בליל י"ד ומצא חתיכה
גדולה וביטלה אם יכול למיכלה
למחר ? נ' 43
ועל ביעור חמץ כשח"ל ע"פ בשבת
המפרש בים יאפה המצות קודם
הפסח ש"ג 352
פסח שח"ל באחד בשבת, אסור
לאפות מצה מע"ש רצ"ו 322
אחר שנאפו המצות רצ"ה 321
והשלוש מצות שאמרנו רצ"ט 323
פסח שח"ל במוצ"ש, אם שכח ולא
תיקן חרוסת בע"ש ש' 324
בשני י"ט הראשונים של פסח אין
אומרין קידוש על היין בבהכ"נ ש"א 324
חבית אחת שמו בה קמח, כדי
לתקן היין קי"ג 140
הלל בלילי הפסח אינו צריך ברכה
לפניו ש"ב 325
ולגמור את ההלל אין מברכין בלילי
הפסח ש"ג 325
שכח ר' ולא אכל מצת אפיקומן
קודם ברה"מ ש"ד 326
אשה שלזתה כבר של חמץ מחברתה
לפני הפסח צריכה לפורעה לאחר
הפסח ק"ח 137
מי שהוא לש עיפה בפסח, כיצר
יעשה ק"ה 134
על מיני אורז, מותרים הם בפסח ח"י 138
אם מותר ללוש בכצים בפסח ? קי"ב 139
מה היא הגירסא לענין חמץ בפסח ? ק"ט 137
ישראל ונוי שיש להם תנור
בשותפות קי"א 138
נפלה חטה לבור בפסח שנ"א 353
גרגיר חטה בתרנגולת צלויה
בפסח שנ"ב 353
מעשה היה והתיר ר' תרנגולת
שנמלגה בחמין בפסח והופק
בתוכה ובו חטים ש"ה 327
חטה אחת נמצאת בתרנגולת בי"ט
אחרון של פסח ש"ו 327

ומן בנטילת לולב בשני ימים
 הראשונים של חג
 355 שנ"ה
 לולב שלא נאגד רק אגד אחד כשר
 148 ק"כ
 אם יש היקף בכל ימות החג למי
 שאין לו לולב
 149 קכ"א

הלכות הנוכה ופורים

הרואה נר חנוכה מברך שתיים
 נר חנוכה ונר שבת, ידליק נר
 320 רצ"א
 חנוכה תחלה
 319 ר"צ
 מי שלא הרליק בליל א' נ"ב 46; שמ"ח 352
 שני בע"ב בבית אחד, להשתתף
 יחד בנר חנוכה
 41 מ"ה
 על מקרא מגילה אם צריך לברך
 בפחות מעשרה
 157 קכ"ט
 היוצא לדרך ורוצה לקרות המגלה
 ב"א, ב"ב, ב"ג
 320 רצ"ב
 ד' פסוקים, שנהגו חכם לאומרו
 בפה א' בשעת קריאת המגילה,
 אינו מנהג
 157 ק"ל
 חקורא את המגילה בצבור רשאי
 להפסיק
 330 רנ"ו
 ויהינעם בפורים שח"ל במוצ"ש שמ"ט 352
 אשה אחת שאלה אם תוכל להתענות
 תענית אסתר למחר ע"ש, מפני
 טורח הדרך
 155 קכ"ח
 נוהגין לחלק מתנות בפורים לעבדים
 ולשפחות העומדים בבתי ישראל קל"א 158
 אין קצבה במעות פורים
 321 רצ"ג

הלכות שחיטה ומריפות

ד' בודק סכיניו אפילו לעוף, שמא
 בעור נפגמה
 160 קל"ד
 אסור לשחוט לכתחילה בסכין, שיש
 בו פגימה בראשו
 160 קל"ג
 אסור לטבח לגלות הסימניו בראש
 הגדי
 159 קל"ב
 שנים שוחטין לגומא אחת
 אסור לטבח לחתור עצם המפרקת
 בשעת שחיטה
 378 ש"י
 ועל המליגה עצמה שאלתיו
 קל"ה 161; קל"ו 162; קל"ז 162

מעשה ששיגר לר' גוי אחד עוגות
 וביצים בשמיני של פסח
 קי"ד 142

הלכות יום טוב

לשחוק בכרוד ביו"ט מותר, אמנם
 לא באנוזים
 316 רפ"ה
 שומין מותר לכתשן ביו"ט כדרכו,
 אבל פלפלין טוחן מערב יו"ט
 317 רפ"ו
 מהו לילך אצל גוי המכירו ביו"ט
 וליתול ממנו אגורת עשב לבהמה
 ק"ב 127
 על חיה ועוף הנצודים ביו"ט ראשון
 מהו לאכלן ביו"ט שני
 ק"ג 129; ק"ד 133
 ביצר הוא עושה עירובי תבשילין
 רצ"ז 322
 מנהג כל ישראל לעשות עירובי
 תבשילין בפת ותבשיל
 רצ"ח 323
 מעשה שנאבד בשר העירוב ונשאר
 הפת לברו
 צ"ט 124
 מי שלא עירב בפסח, שוב אינו
 יכול לערב לכל השנה
 ק"א 127
 אם אסור לסרוק ראשו, אם לאו,
 בחוה"מ
 150 קכ"ב
 אם להתחיל בלקיטת ענבים ורדיכת
 הגת בחוה"מ
 151 קכ"ג
 מהו לשכור גוים לכתחילה במועד
 להוליד קורות עצי בנין, כדי
 שלא יאברו
 151 קכ"ד
 מהו שיגמרו הבנין במועד, אם
 התחילו לבנותו קודם יו"ט
 152 קכ"ה
 מהו לתקן פרסות-סוסים בנגריי
 ברזל בחוה"מ
 153 קכ"ו
 ברכת זמן של יום ב' רד"ה נוהגין
 אנו לאמרו
 קט"ז 142
 שלא לברך זמן ביו"ט שני כלל
 קי"ז 144
 אין טומנין תבשיל מעוה"כ
 שנ"ג 354
 כוס של יוה"כ אם נותניו לטעום
 לתינוק
 שע"ט 373
 מפני מה תוקעין קודם הבדלה
 במוצאי יו"כ
 354 שנ"ד
 להתענות למחרת יוה"כ
 נ"ז 54
 אין מונעין לנשים מלברך על
 סוכה ולולב
 ס"ח 80

- השולח עוף שחוט, צריך סימן
וחותם בדור ש"ט 328
- עופות שהובאו שחוטין ביד הגוי
בלא סימן וחותם, מהו? ע"ג 94; 96
- השתא לא בדקינן י"ח טריפות קמ"ד 168
- אונה הסרוכה באומה מ"ה 39
- בועא בשיפולי הריאה שנ"ו 351
- דיאה שהיא עטופה כולה ואינה
מבצבצת נ"ד 49
- על אודות הטלה שלא נבדק והוציאו
הריאה לחוץ נ"ט"ס"ו 56-79
- על ניקוד הצבי והאיץ כ"ה 20; ס"ד 78
- והלכ ביו שמבושל ובין שנצלה קל"ט 164
- נמצא מחט בסימפון של כבד שי"א 329
- נמצא טלה בכולא אחת בלבד שי"ב 329
- ועל הנפולה ששאל ע"ז 102
- כנה עוף שנשבר קמ"ה 168
- ידר תרננולת שבורה במקום צומת
הנידיו נ"ה 50
- תרננול שנשבר העצם מן האדרכובה
ולמעלה שי"ג"שי"ד 330
- מצא ר' בקערה עצם קטן על הירד,
וחלוי בו אותו בשר, שקורין
דט"א, וזורקה לכלב שט"ו 331
- הלכות מליחה, בשר בחלב
ותערובת**
- בשר לצלי אין צריך מליחה כלל שט"ז 331
- קדירה שמבשלין בה דייסא ושמו בה
שומן של אוון, שלא נמלח ק"מ 164
- בשר שנמלח ואח"כ הושם בכלי אחד
שלם, ולמחר נמצא הכלי מלא
ממי מלח שיצא מן הבשר קמ"א 165
- הראש ורגלים שנתבשלו בפרור,
ונמלח הראש והרגלים לא נמלחו קל"ח 163
- ההוא בר אוווא דלא אמלח אפילו
לצלי שי"ז 332
- הלכ קרוש בעוד הקיבה, כשמולחין
אותה בעורה שי"ח 332
- הלכ מחובר בחתיכה ונמלח עמה שי"ט"כ 333
- בשר בחלב בכמה מ"ו 40; שפ"ב 377-78
- בישל בשר בקדירה שבשל בה חלב
- ואין בכף שהערה בה, בנותן טעם פ"א 108
- כף הנאסרת משום בשר בחלב, הבשר
- בשר נבילה והחלב חלב נבילה קמ"ח 170
- המנים קדירות בשר, שבחשו בה
- קדירת חלב קמ"ז 170
- מעשה היה בביתו של רבי שבחשו
- קדירתו דותחת בכף חולבת שפ"א 376
- מים שהוחמו בקדירה שמבשלין
- בה בשר שכ"ח 335
- אין ר' מניח לאכול חלב על שלחן
- שהוא סוער עליו בשר שכ"ז 336
- ריחא לאו מלתא הוא קמ"ט 171
- חררות מלאין בשר או גבינה, לאפות
- אותם בתנור אחד לכתחלה ש"ס 359
- נמצא לב או כבד רבוק באחד מהן
- כולן אסורין ק"ג 172; ש"כ"שכ"א 334
- כבד שאינו רבוק שנ"ח 357
- כבד שנתבשל עם חתיכות הדבה,
- אוסר כל החתיכות כולן קנ"א 173
- כבד ולב במילת של בצק שנ"ז 357
- רבא עצמו סובר כר' יהודה, דמין
- במינו לא בטיף דנ"ג 298
- הלכות מאכלות אסורות**
- שאל בחור אחד לדבינו על דם דנים קמ"ב 166
- אסור לאכול חלב אחד דנים מבושלים
- בלא קינוח שכ"ג 334
- לפני ר' הובאו דנים קטנים מבושלים
- ונמצא דג טמא ביניהם שכ"ד 335
- חלב שחלבו נוי ואין ישראל רואהו קנ"ב 174
- גבינות שנעשו בבית הגוי וכו' שנ"ט 358
- איסור שומן של ניד הנשה, אם גוהג
- בחיה כ"ה 21
- מעשה שנתבשל השוק שיש בו גידיו
- ולא נינקר ש"פ 375-76
- ששאלת על הזוזין שבערשים והיתושין
- שבכולסין קמ"ג 166
- הלכות מבילה והגעלה**
- על טהרת הכלים קנ"ג 175
- ירא שמים יטבילם לכלי זכוכית עם
- כלי חרש של"ה 342
- ועל כלי נחושת ששאלת ע"ו 100

- טיפות מיריו של גוי טפטפו בתור
 365 שס"ג החבית
 338 שכ"ט ההוא חביתא דפקע לאורכה
 כוס, ששתה בו ישראל יין, ונגע בו
 גוי
 187 קס"ה
 בא גוי והשמיט את המפה מתחת
 כרהיין של ישראל ונשפר ממנו
 היין
 187 קס"ו
 בגדי נכרי שנגעו ביין שלא בכוונה קס"ז 188
 נגע ראש הנצר ע"י גוי בענבים שס"ג 365
 יהודי אחר שנתנו לו יין נסר בחובו קנ"ח 180
 הריק הגוי מן הקנקן לכליו לשתות
 ושוב מזגו מן החבית לתוך הקנקן קס"ב 184
 ר' אוסר לתלות שמרי יינם של
 ישראל בשקים ובכלים, שהגוים
 תולין בהם שמרי יינם ש"ל 339
 מותר לישא יין בקובה בשני גוים של"א 339

הלכות רבית

- דשרי ישראל למימר לחכריה, לר
 ולזה לי מעות מפלוני ישראל
 ברבית קע"ז 198
 פסק דש"י, דנכייאת רבית אסורה שמ"ב 345
 הורה רש"י, שאסור ליקח רבית מישראל
 משומר קע"ה 196 ; קע"ו 198
 על המשכון של גוי, שהלך ישראל
 ולזה עליו מישראל אחר ברבית על
 שם הגוי מ"ט 42 ; ע"ט 103
 גוי שלוח ברבית על משכנו של
 ישראל קע"ח 199 ; דכ"ט 255 ; שס"ז 367
 גוי אחר נושה בו מעות של רבית,
 ונטל הגוי ספר חומש שבביתו
 ושאר כלים דמ"א 273

הלכות גדרים ושבועות וגזירות

וחרמים

- הנורר בתורה לא אמר כלום שס"ה 366
 אם ישבע בס"ת או בגזירה דמ"ד 285
 כל הנשבעין בתורה נשבעין ואין
 משלמין דמ"ג 284
 פסך ונשבע שלא למחול לו עולמית דמ"ה 285

- צוה ר' להגעיל סכין של גוי
 בקרירה של"ג 340
 לאחר הגעלת כלים צריך להריחן
 מיד במים קרים רנ"ט 301
 צריך להגעיל היורה הגדולה
 שמגעילין בה כלים של"ד 341

הלכות עכו"ם

- אין סומכין על דבריו של גוי שס"א 364
 פעם אחת נתחייב גוי שבועה לרבינו
 והולכנו עד פתחה של ע"ן ק"פ 200
 בגדיהמלתחה של כומרין מותר
 להלוות עליהן שס"ד 365
 על מלבושי גוים, שאין ידוע אם
 תפורין בפשתן או בקנבוס, מהו? קע"ט 199

הלכות יין נסך

- גוים בזה"ז אינו בקי אין בטיב ע"ז שכ"ו 337
 ואלו האנוסין שבאו מחדש, אם יש
 לפרוש מן יינן קס"ח 188
 הורה ר' דין מותר בהותם אחר שכ"ח 337
 ר' אוסר לשתות מיתותים של גוי קס"ג 184
 מעשה שזרק גוי בכוונתו עפר בכלי
 מלא יין קנ"ט 180 ; של"ב 340
 גוי ששכר ידיו בחומץ שס"ב 364
 דהא דקיימא לן כר' אליעזר דלא
 חייש לזיוף קנ"ו 179
 גוי אחר שהוציא ברזא מן החבית
 ולא החזירה בשונג קנ"ד 175
 שכהה הגברת היהודית מפתח של
 מרתף עיוה"כ, והשפחה סוגרת
 פתח הבית, ובמרתף היו חביות
 פתוחות וסתומות קנ"ה 177
 נתנו היין בחבית של גוי בלא מלוי
 ועידו ג' ימים קנ"ז 179
 דאין חילוק בין חבית שלנו לחבית
 שלהם קס"א 183
 חביות מגופפות ומזופפות, והפקירן
 ישראל בחצרו של גוי ק"ס 183
 יין שבחבית, שהוציאו לתוך כלי
 שמזגו גוי ממנו קס"ד 185

עטיפת הראש לאבילים כל שבעה
 343 של"ט יומם ולילה
 הורה ר' ללבוש חלק לבו ולרחוץ
 344 ש"מ לאחר שבעה

הלכות טוען ונמען ונביית-חוב

אם יבול למסור טענותיו לחבירו
 251 רכ"ד למעון בכ"ד עבורו
 מנה לי בידך, והביא ער שכבר
 253 רכ"ו פרעו
 תו לי מה שהורית שאתה חייב לי,
 252 רכ"ה והוא השיב משטה הייתי בר
 מי שיורע בחבירו שחייב לו מעות,
 אם מותר ליקח בסתר כלי שלו
 253 רכ"ו כרי ממונו?
 דאובו, שבירו המשכנו, טוען ה'
 102 ע"ה סלעים הליתיר
 המלוה לחבירו ונפסל המטבע, מה
 249-51 רכ"ב-דכ"ג ישלם לו
 בעל-חוב נובה מן העידיות ש"ב 370
 שטר שרלג ממנו לבריאת העולם
 373 ש"ז כשר

הלכות פקדון

אשה הפקירה טבעת לכתו הקטנה של
 255 ר"ל רבינו ונאכרה הימנה
 פקדון שהפקיד משומד לע"ז ביד
 195 קע"ג ישראל ותבעו המשומר
 דאובו טוען שמחמת הפקדון יצא
 עליו קול עושר והכביר עליו
 257 רל"א המושל לתובעו יותר

הלכות מכירה ומתנה

ומי שאין לו קרקע, היאר כותב
 בשטרות ובמתנות: ונתתי לו
 298 רנ"ה ר' אמות קרקע בחצרי
 שטר מתנה נכתב לה ולבעלה על
 268 ר"מ מעשר היוצא מכפר אחד
 מתנה בעדים וקניו, אין יכול
 373 ש"ע לחזור בו

הלכות עדות

עדים, שקרובים זה לזה, אם מצטרפים

עבריון שעבר על גזירת-צבור נמנה
 287 רמ"ו למניין י'
 גזירת-טרווי"ש, שלא לצאת מעול'
 290 רמ"ח הצבור
 גזירת קרמונים שלא יפרה ישראל
 273 רמ"א משכנו מיר הגוי

הלכות תרומה בלאים בכור והקדש

ועל התרומה אודיער
 204 קפ"ו היתה לו שפחה נכרית שלשה בפסח
 מצה לצורכה בלא נמילת תרומה ק"ז 136
 כמה שיעור חלת-האור? קפ"ה 204
 ולשער מרת חלה של פסח רצ"ד 321
 חלה שנממאת לא יוזנה ממקומה ק"ו 136
 שה אחד בכור ששחטוהו בשגנה
 201-3 קפ"א-קפ"ד

הלכות מילה

קטן שמת קודם ח' ימים, אם צריך
 לחתור בשר ערלתו לאחר מותו
 32 מ' בר"ה מצות מילה הוא בין קה"ת
 ותק"ש מ"א 35
 יום מילה שח"ל בתענית צבור, מהו
 להתפלל סליחות ווידוי? נ"ג 47

הלכות נדה וזבה

צדיקות נשים לחטוט את שיניהם
 קודם טבילה קפ"ז 205
 אשה בזח"ז צדיקה חפיפה בכל הגוף של"ז 343
 כלים שהנדה נוגעת בהם בזח"ז של"ו 342
 אין להקל על עסק רמיבתולים ע"ה 99
 אם זבה טעונה מים חיים ס"ט 81

הלכות אבילות

בן נפטר ר' ימים אחד מילתו, ופטר
 ר' את אביו מלהתאבל עליו קפ"ח 207
 נפטר מת בחוה"מ, ועמר ר' ואמר
 צירוק הרין וקריש קפ"ט 209
 אפילו בשבת ויו"ט אם יאמרו על
 המת צירוק הרין נאה הרבר רנ"ח 301
 אם אבילים מן המניין לכל דבר
 211 ק"צ אם לאו

הלכות אישות וקדושים

- אם אומרים שבע ברכות בשעת אירוסין קצ"א 212
 אם מזכירין ברכת אירוסין בשעת נישואין קצ"ב 213
 שכה ולא בירד בפה"ג עם ברכת נשואין קצ"ד 216
 מהו לברך ברכת ארוסין ונשואין קצ"ה 218
 ביחד על כוס אחר בכרכת נשואין איזה מהו היא העיקר קצ"ו 219
 ברכת הערב או ברכת שחרית קצ"ז 221
 נמצא אחד מעירי הקידושין קדוב קצ"ח 222
 קידש אשה בטבעת כסף, והיתה סבורה שהוא זהב קצ"ח 222
 העושה שליח לקדש לו את האשה, אינו צריך לכתוב לו שטר-הרשאה ר"ו 231
 בא אחד מעירי קדושין וחתם בכתובה וחתם גם את חבריו קצ"ג 214
 אשת-איש ואיש, שאמדו עברנו עבירה שע"ג 371
 איש שעבר עבירה עם חמותו שע"ד 372
 גרושה שזינתה, מותרת לחזור לו שע"ד 372
 מניקה שמת בעלה, מותרת ליגשא לאחר ט"ו חדשים רי"ז 247
 מניקה נרושה מבעלה, אסור לו ליקח את בנה ממנה רי"ח 248

הלכות כתובה ומזונות

- ראובן כתב בכתובה כל נכסאי אחראין לכתובתיד חוץ מאלו, פוסל הכתובה ר"ט 235
 אם איילונית יש לה לתבוע כתובה, אם לאו ע"ד 97
 הכתובה קודמת לשטר-יחוב בפרעון ש"ע 369
 האשה שנפרעת מכתובתה, צריכה כתב-פרעון מב"ד שע"א 370
 קבלו בכתובה משתעבד או לא? רל"ח 265
 אשה שנאנסה ע"י גוי, לא הפסידה כלל כתובתה קע"ב 193
 מתה האשה ולא נשבעה על כתובתה, אין יורשיה גובין עוד כתובתה רי"בדי"ד 243; רי"ט 248

- להעיד בעדות שבשכיב מרע? רמ"ב 284
 ברבר שיש בו מעשה אין צריך לומר אתם עדיי רכ"ח 254

הלכות קניין ואסמכתא

- אם אמירה דאסמכתא מועלת בהקדש שס"ו 366; רל"ח 266
 ערב המקבל ערבות לא בעי קניין רל"ז 265
 ערב בקניין יכול לחזור בו קודם נתינת המעות רל"ז 265
 שמעון השליש חייב לפרוע החפיץ לראובן, כפי ההרשאה המעירה שנפרע החוב רל"ב 259

הלכות שכירות

- מי שמתנה לחבירו, שאם ישתכר רבד על ידו ליתן לו חלקו, חייב ליתן לו רל"ז 264
 אמינא בפועל במל פלגא אנרא רל"ט 267

הלכות שותפין

- שותפין שנשבעו, שאם ירצה אחד מהם לחלוק לא יהא חברו מעכב עליו ע"א 88
 יהודה תובע חלקו, שזיכתה לו חמותו בשותפות ע"ב 90
 אם אדם חולק שלא לדעת חבירו, לא הוא חלוקה רל"ה 263
 אחד מן השותפין תובע את חבירו ליתן לו מחצה בפדיון נופו רל"ד 262
 ראובן ושמעון שהותנו להיות שותפים בשכר, עכשיו שיש הפסד, שוין בהפסד או לא? רל"ג 260
 אם יש כח ללוי לחלוק ולנתק כח השותפות פ' 104

הלכות ירושה ונחלה

- האב קורם בירושה לכל יוצאיירכו שע"ו 372
 מת המשומד לע"ו, וקרוביו תובעין הפקרזן שהפקיד ביד ישראל, בתורת ירושה קע"ד 195

אלמנה שלא נשבעה על כתובתה ולאחר זמן ניסת לשמעון, לא הפסירה בנישואתה כלום	245	רמ"ו	כחור אחר שנפטר בבית ר' והיתה לו ארוסה ובקש פני ר' לקבל לה ניטה	223	ר'
אלמנה שתובעת כתובתה מה שביר אחרים	369	שס"ט	אשה שעשתה שליח לקבל את ניטה, ואח"כ עשתה שליח אחר, לא בטלה שליח קמא בשביל בתרא	224	ר"א
אלמנה שתפסה מטלטלין וספרים בכתובתה רי"טיכא 248 ⁹ ; שס"ח 368 על אפטרופוס האלמנה הבא לנכות כתובה ממטלטלין, שתפסו יורשין במתנה מיר הבעל, אינו נובה מהם	242	ר"ו 239; רי"א	ונתרצה לשלוח נט לאשתו ע"י נוי, אין ניטה נט	226	ר"ב
אשה שהלכה לבית אביה על עסק קטטה שנפלה בינה ובין בעלה, אינו חייב במזונותיה	234	ר"ח	אשתו צועקת עליו שנירשה מביתו והוציאה בלא כתובה; והוא טוען במקח טעות נשאה, כי סמני צרעת נראין בחוטמה	228	ר"ג
הלכות גיטין ויבום			אנום שקרש העלמה בפני אנוסים חביריו וחזרו בתשובה, קרושיו קרושין להצריכה נט	232	ר"ז
נט יכול ליתנו בלילה יוסף ששינה שם אביו בנט, הנט כשר	229	ר"ד	על היבמה שנפלה לפני יבם משומר צריכה חליצה	191	קע"א
המנרש אשתו ארוסתו	223	קצ"ט	צריכה חליצה	193	קע"ג

ביאורי המקרא

פירוש פסוקי ישעיהו

ישעיהו מה: א' כ"א 16

פירוש פסוקי ירמיהו

ירמיהו ל"ב: מ"נ א' 1
 " ל"ו: ט' ב' 1
 " מ"ד: י"ט ג' 1

פירוש פסוקי יחזקאל

יחזקאל כ"ו: א' ר' 2
 " ל"ג: י"ב ח' 2
 " ל"ג: כ"א ו' 2
 " ל"ד: ו' ז' 3
 " מ': י"ז ט' 4
 " מ': י"ז י' 5
 " מ': י"ז י"א 5
 " מ': כ"ג ח' 3
 " מ"ג: י"א י"ב 6
 " מ"ז: י"ד י"ג 6
 " מ"ח: כ"ב וכ"ג י"ג 6

מאמרי התלמוד

292 ר"נ	שחט שני חטאות של ציבור (ספרא כ"ב, ב')
292 רמ"ט	מה הוא הומרא דשבועת שוא משבועת ביטוי (מר' תנאים לרברים 21)
311 רע"א	הא דאמר תלמודא (ברכות ל', ב') אין מחזירין אותו
23 כ"ז	היא דחבה שלא הוקף לרירה וכו' (ערובין כ"ד, ב')
28 ל"ד	קרשים קלים ולא מעשר שני (תוספתא פסחים פ"ג)
29 ל"ו	בכ"ה יושבין במקדש (משנה שקלים פ"א: מ"ג)
293 דנ"א	כי משמש בר' לשונות (ר"ה ג', א')
22 כ"ו	ולרב ושמואל קשיא מתניתא (ר"ה ל', ב')
29 ל"ו	מאי תנחומי אבלים (מגילה כ"ג.)
244 דו"ד	והא דתניא (כתובות צ"ו, ב') אלמנה מוכרת וכותבת
244 דו"ג	האלמנה עד שלא נשאת בבית, על היתומים להביא דאיה (כתובות שם)
247 דט"ז	דאוקמה (ב"ב קל"ב, ב') במחלק לפניה והיא שותקת
55 נ"ח	לפרש גת ונדרותני ובור (ע"ז נ"ה, א'; נ"ו, ב')
297 דנ"ב	הא דאמ' בסנהדרין (י"ד, א') אין אדם עולה לגדולה
26 ל"ב	הזר במעילה באזהרה (מכות י"ג, א')
27 ל"ג	מנ"ל רחיצה פוסלת בקרשים (זבחים כ"ד, א')
19 כ"ד	מלמדת בק"ו מן דבתרביצא (זבחים נ', ב')
298 דנ"ג	הא דא' רבא (חולין צ"ו, ב') אליבא דרבנן מין במינו בס'
23 כ"ח	תלת שניו דאגלינהו סנהריב (ערכין י"ב, ב')
25 ל'	הבא על בתו (כריתות י"ד:)
26 ל"א	נבלת שרץ מיהא לא מטמא במשא (כריתות כ"א, ב')
24 כ"ט	לרבי איסור חמור חל על איסור קל (כריתות כ"ג.)

ענינים שונים

7 י"ד	אגרת דש"י לר' נתן בד מכיר
192 קע"א ; 190 קס"ט ; 188 קס"ח	אלו האנוסין שבאו מחרש, אם יש להפדיש מן יינן
16 כ"א	מי הוא המשיה, אשר קבל המלך על כודש
13 י"ט	מי יאמר שלא מנו מקצת שנות מלכים, שנה לאב ולבן
11 י"ז	שלא להקדים ושלל לאחר זמן שאילת מטר
10 ט"ז	מה דאו לקבוע זמן שאילת מטר בס' לתקופה בגולה?
16 כ"ב	היכי דהינן יוה"כ ומועדות משום אכילת ירק?
144 קי"ח	מה דאו לרחות המועדים משום ערבה, ולא הקפידו על שופר ולולב?
147 קי"ט	על חדשיהעיבורים שאנו עושין מלאין
14 כ'	מוטב שיהיו שונגין ואל יהיו מזירין
343 של"ח	אותו לחשים שדרבן לרקק אחרי כן ואומדיו אותו בלע"ז, דמותר
300 דנ"ו	מצא ר' בתה"נ, פרוונקה היא חיה שהורגת את הארי

מפתח התלמוד

ב ר כ ו ת : ד, א 6 ; ל, ב 311, 318 ;
 לה, א 80 ; מא, ב 310 ; מד, א 310 ; מו, א
 37 ; נא, ב 37 ; נג, ב 124 ; סד, א 121.
 ש ב ת : כא, ב 46 ; כב, א 320 ; כג, א"ב
 45, 320 ; ל, א 32 ; קיז, ב 354 ; קכ, א 306 ;
 קכב, א 128 ; קכח, א 331 ; קטז, א 316 ; קנה,
 א 353.
 ע י ר ו ב י ן : כא, ב 74 ; כד, ב 22 ;
 לה, א 132 ; למ, ב 130 ; מ, א 132, 138 ; סד, א
 117 ; סה, א 117 ; סח, א 126 ; סט, ב 190 ;
 צו, ב 111.
 פ ס ח י ם : ה, א 322 ; ט, ב 71 ; יג,
 א 45 ; כא, א 45 ; כז, ב 45 ; כט, ב 140 ; ל,
 א"ב 101, 141 ; לא, א 270 ; לב, ב 45, 136 ;
 לה, ב 140 ; מא, א 44 ; מח, א 135 ; נא, א
 59, 79 ; נו, א 65 ; ער, א 100 ; עז, ב 361 ;
 פג, א 74 ; פט, ב 91 ; צח, ב 225 ; קג, ב 115 ;
 קה, ב 219 ; קז, ב 309 ; קח, א 322 ; קטז, א
 325 ; קיז, א"ב 9, 326 ; קכ, ב 322.
 ש ק ל י ם : משנה א, ג 29.
 י ו ט א : כג, א 286 ; ל, א 308 ; נח,
 א 27 ; עג, ב 48 ; פז, א 287 ; פח, א 123.
 ס ו כ ה : יא, א 112 ; טו, א 112 ; כה,
 א 20 ; כז, ב 136, 45 ; ל, ב 299 ; לג, א 148 ;
 מב, ב 145 ; מג, ב 146, 149 ; מד, א"ב 6, 145 ;
 54 ; מו, א 356 ; מח, א 120.
 ב י צ ה : ה, ב 131, 364 ; יא, א 332 ;
 כג, ב 317 ; כד, ב 129 ; כט, ב 128 ; ל, א 15 ;
 לא, ב 316 ; לב, ב 316 ; נו, ב 125.
 ר א ש ה ש נ ה : ב, ב 13 ; ג, א 293 ;
 ט, א 24 ; טו, ב 30 ; יז, א 286 ; יט, ב 147 ;
 כ, א 16, 145 ; כא, ב 55 ; כה, א"ב 16, 84 ;
 כט, ב 354 ; ל, ב 22 ; לב, א 9.
 ת ע נ י ת : ט, א 293 ; י, א 12 ; כז,
 א 18 ; כז, א 191 ; כט, ב 344.
 ט ג י ל ה : ו, ב 147 ; יב, ב 16 ; כב, כ
 28 ; כג, א"ב 29, 81, 313 ; כד, ב 191 ; כט,
 ב 154.

ט ו ע ר ק ט ז : י, ב 344 ; מו, א 82,
 87 ; יז, א 82, 84 ; כד, ב 29 ; כז, א"ב 120, 344.
 ח ג י ג ה : יב, א"ב 52-151 ; יט, ב
 210 ; כב, ב 209 ; כז, ב 209.
 י ב ט ו ת : יג, ב 12, 156 ; למ, ב 236 ;
 מנ, א 247 ; מו, ב 189, 206 ; קז, ב 278 ; קיד,
 א 332 ; קיח, ב 95, 224, 227 ; קכא, א 67.
 כ ת ו ב ו ת : ז, ב 13, 212 ; ח, א"ב 29,
 211, 213 ; יא, א 223 ; יז, ב 242 ; יט, ב 259 ;
 כב, ב 216 ; כח, א 229 ; לה, א 279 ; נו, ב
 237 ; נו, א"ב 247 ; ס, ב 247 ; סא, א 24 ;
 עו, א 169 ; עז, א 97 ; פ, ב 236 ; פא, א
 272 ; פא, א 220 ; פב, ב 235-36 ; פד, א 299 ;
 צ, א 222 ; צו, א"ב 244, 248 ; קא, א 98 ;
 קד, א 246 ; קז, ב 269.
 נ ד ר י ם : טו, א 286 ; כז, ב 266 ;
 ל, ב 85 ; נה, א 248 ; סה, ב 286.
 ג ט י ן : יא, א"ב 95, 227 ; יז, א 216 ;
 כג, א (פ"ב, מ"ה) 229 ; כט, ב 95, 227 ; לב,
 א 225 ; לז, ב 230, 246, 248 ; לה, א"ב 246 ;
 מט, ב 265 ; נח, ב 270 ; נט, ב 154 ; פ, א
 13 ; צ, א 293.
 ס ו ט ה : יח, א 285 ; לז, א 289 ; מו,
 א 233.
 ק י ד ו ש י ן : יז, ב 180 ; יח, א 195 ;
 כח, א 85 ; כט, א 80 ; מא, ב 197 ; מנ, א 254 ;
 נט, ב 225 ; סג, א 264 ; סה, ב 92 ; סח, ב
 196 ; עז, ב 25.
 ב ב א ק ט א : לה, א"ב 210 ; מ, ב
 260 ; פ"י, מ"ד, 262 ; מו, ב 345 ; מז, א 256 ;
 צא, א 288 ; צב, א 286 ; צו, ב 250 אוח 2 ;
 קד, ב 231-32 ; קח, ב 106 ; קיב, א 280 ;
 קיד, ב 276 ; קיז, ב 257 ; קיט, א 195.
 ב ב א מ צ י ע א : יד, ב 276 ; כד,
 ב 71 ; מד, א 279 ; מח, ב 366 ; סה, ב 271 ;
 סז, ב 345 ; סח, ב 85, 267 ; סט, ב 264 ; ע,
 א 261, 263 ; עא, ב 103 ; פב, א 277 ; קד,
 ב 237 ; קז, א 10.

- ב ב א ב ת ר א : 5, ב 271; לֵה; 270; מט, ב 238; נח, ב 307; קטו, א 276; קלב, איב 247; קער, ב 266; קעה, א 254.
 ס נ ה ר ר י ו : י, ב 67; יר, א 297; כו, ב 192; כט, א 252, 254; לא, איב 259; מר, א 192, 287; סג, איב 70, 203—200; עט, ב 252; קי, ב 32.
 מ כ ו ת : יג, א 26.
 ש ב ו ע ו ת : ג, ב 292; טו, א 28; כא, א 292; כט, איב 289; 5, ב 63; מ, א 253; מה, איב 244, 277; מט, ב 295.
 ע ר י ו ת : א, ה 87.
 ע ב ו ר ד ה ז ר ד ה : יא, ב 177; טו, א 203; יח, א 301; כ, א 364; כו, ב 196; 5, ב 189; לא, א 179, 337; לר, ב 178; לו, א 87; לח, איב 178; נה, איב 56, 186; נו, ב 55, 184; נז, א 176, 188; נח, א 176; נט, ב 181; ס, איב 180-81, 187; סב, ב 137; סד, א 180; סו, איב 180-81, 298; סט, ב 339; ע, ב 178; עב, א 181-82, 186; עג, א 56; ער, א 41, 109; עה, איב 100, 129; עו, א 101.
 ה ו ר י ו ת : א, ב 67.
 ז ב ח י ם : יט, ב 27; כד, א 27; נ, ב 19; עג, א 71; ק, ב 212.
 מ נ ח ו ת : יא, א 27; כג, א 110; לט, ב 113; מב, א 111-12; מה, ב 113; קט, א 191.
 ח ו ל י ן : ה, ב 97; ז, ה 167; ט, א 68; יא, א 59; יב, א 71, 94, 96; טו, ב 160; יח, א 86; כא, א 160; כה, ב 101; מב, א 68; מה, א 40; מו, ב 39-40; מז, איב 49, 357; מט, ב 167; נ, א 68; נא, ב 102; נו, ב 52; נח, איב 102, 167; סו, א 160-67; פג, א 27; פר, א 28; פט, ב 74; צא, א 74; צח, איב 71, 364; צו, איב 109, 298; צה, א 41; קא, א 25; קד, א 17; קו, איב 114, 307-09; קוי, ב 336; קח, א 41, 108; קט, איב 164, 172, 298; קי, איב 165, 173; קיג, א 66, 328, 332; קטו, ב 65; קטז, ב 61; קכא, א 70; קלא, א 276; קלב, א 276; קלו, א 18.
 ב כ ו ר ד ה : טו, ב 203; כא, ב 166; כו, א 235; לה, א 201; מט, ב 141, 309.
 ע ר כ י ן : יב, ב 23; כג, איב 258, 266.
 ת מ ו ר ד ה : טו, א 292; לר, א 45.
 כ ר י ת ו ת : יד, איב 25; כא, ב 26; כג, א 24.
 נ ר ד ה : ב, א 169; לא, איב 207-08; מר, ב 207; סא, ב 199-206; סה, ב 99; סו, איב 206.
 ז ב י ם : ג, א 81.
 ס ו פ ר י ם : לא, ב 119.

מפתח כללי

א

- אבי הרבנים [=ר' מאיר בר' שמואל]: 56.
אברהם בר' יחיאל [מרומי]: 31—36.
אברהם בר' מאיר הכהן: 107—110.
הישיש ר' אברהם: 105.
אגדה של פסח: 325.
אדם גדול [=ר' שניאור בר' יהודה]: 315 אות 1.
אהרן הישיש: 282.
(=רבינו) א"ה: 341 אות 3.
אונס: 193, 257, 263.
אחי [=קרובי וריעי]: 49 אות 2; 96; 123; 363 אות 90; 382.
אחי [=תלמידו ר' שמעיה]: 4; 5; 11; 150; 182 אות 48.
ר' אליעזר (סתם) [=הגדול מוירמיישא]: 24 אות 11.
ר' אליעזר (סתם) [=בר' יצחק]: 171 אות 4.
אליעזר בר' יהודה הכהן: 268 אות 6.
אלעזר: 282.
ר' אלעזר בר' יהודה: 34.
אלצורא [= Auxerre]: 1.
אנוסים: 188; 190; 193.
אסמכתא: 366.
אורליינש: 272.
האריה [=רש"י]: 57.
ארץ ישראל: 299 אות 14.
אשכנז: 83.
ר' אשר [=בר' דוד הלוי]: 126 אות 13.
אשר [=שו"ב]: 161 אות 4.

ב

בבל: 37, 324 אות 2.

בגדים: בגדי הגויים: 200. בגדי-המלחמה [=מלבושי הכומרים]: 365

אות 2.

בחירתא [=משנה עדיות]: 87.

ביה"ם [=אולי הוא ארץ ביה"ם]: 219 אות 14.

בית-דין: 98, 99, 251, 281. ב"ד הגדול: 63. ב"ד חשוב: 266 אות 19,

366. ב"ד של משה: 266. ב"ד של רב יהודה: 84.

בית-המדרש: 37, 78. בית מדרשו של רבנא יעקב: 37. בית מדרשו של

ר' יחיאל [מרומי]: 35. בית-רבי [=רש"י]: 334.

בית-הסוהר: 268. בית-הכנסת: 36, 142, 275, 324. בית-הקברות: 301.

בית-התפילה: 321. בית-השחיטה: 161. בית-חתנות [=בית הצבור לחתונות]:

213 אות 4.

[מרת] בלי"ט [=Belléte]: 111 אות 3; 205 אות 1.

בראשית-רבה: 34.

ר' ברוך (סתם) [=בר' יצחק מגרמיזא]: 169. ברכת אירוסין: 213, 218.

ברכת-חתנים [=ברכת נשואין]: 219 אות 14.

ג

גאונים: 113, 299, 300. גאונים (=חכמי מגנצא או מעשי הגאונים): 30.

גאון: 34, 212, 327. גאוני-לותיר: 73. הגאון [=ר' יצחק הלוי]: 65, 241 אות 63.

הגאון [=רש"י]: 245, 246 אות 18.

גורמשא [=וירמיישא]: 133. גרמיישא (או גרמאזיה): 56, 223, 302, 364

גוי: 136, 138, 142, 158, 174, 177, 180—83, 199, 200—03, 255

258, 260, 268, 270—77, 291, 299, 302, 337—39, 340, 361—65. גויות מניקות:

158.

גור-אריה [=ר' יהודה בר' יצחק]: 351 אות 14, 354.

גזירות: גזירות ב"ד: 246. גזירות המלך: 273 אות 12; 277 אות 48

גזירות-הקהל (או גזירות הצבור): 243, 273, 276, 287—88, 289, 290—91

גזירות הקהלות הנועדים לשוק: 274 אות 21. גזירות-טרוייש: 290 אות 4

גזירות מושל העיר [=השר]: 245, 257—58, 268, 271—72. גזירות קדמונים
(או גזירות הראשונים): 273, 276, 278.
גט, גטין: 26—223, 30—228. גליקזים: עיין להלן "צרפת". גרושה:
248, 372.

גמילות חסדים: 291.

גר: 297. גרסנים: 12 אות 2.

ר' גרשום מאור הגולה: 82, 83, 85, 133.

ד

דוד (=בר' שמואל) הלוי: 40, 41, 42, 340.

דיינים: 97, 195, 244, 271, 281.

דינר: 273. דינר קרטייני"ש [= Courants]: 273, 275.

[חוקין] דת-עברית: 83. דרכי-ישראל [=דת ישראל]: 96.

ר' דניאל בר' יחיאל [=מרומי]: 31—36.

דרכמון: 273, 275, 277, 279.

ה

האי גאון: 33, 341.

ה"ג [=הלכות גדולות]: 37, 129, 133, 169, 319, 356, 361. ה"ג הקבועות:

66 אות 65. הלכות רב יהודאי ז"ל [=הלכות קצובות דריה"ג, הוצ' מרגליות]:

323, 356, 370—72. הלכות לולב דקמפרש רב יהודאי גאון: 356. הלכות בדיקה

שטידרו הראשונים: 72. הלכות מחובר ונולד: 38.

הלכה (=שיטתו של רש"י בהלכה): ראה מבואי פרק ד'; 66 אות 56.

109, 161, 171, 186, 191, 194, 195, 206, 215, 230, 232, 238; 242 אות 7,

77, 78; 259, 266, 269, 305, 312, 321, 325, 330; 331 אות 1, 15; 334,

335, 336 אות 2, 7; 341, 343; 344 אות 1, 12; 349; 350, 357, 365, 371

אות 9, 13, 14.

הלכה ואין מורין כן: 101. הלכה כחזרה: 236 אות 16.

הלכה כר' אלעזר: 271. הלכה כמרובין: 212. הלכה כרביים: 206. הלכה

כרב הונא: 56. הלכה כשמואל: 6, 12, 335, 337, 352. הלכה רוחת בישראל:

61, 65. הלכה לדורות: 116. הלכה למעשה: 116, 160, 213, 352. הלכה למשה
 מסיני: 46—145. הלכות המצות: 379.
 הלכתא: 102, 114, 129, 141, 87—186, 196, 236, 269, 271, 309, 325,
 335, 338, 353. הלכתא בלא טעמא: 321 אות 3. הלכתא כלוי: 63—361. הלכתא
 כרב באיסורי: 114, 133, 141 אות 75, 309, 362. הלכתא כרבנן: 147. הלכתא
 כר' שמעון: 141.

הפקר: 196. הפקר-ב"ד: 266. הקדש: 266, 366.
 הקפת-התיבה: 150 אות 31.
 הרג-רב [=גזירות תתנ"ן]: 245.
 הרשאה: 231; 259, 260.

ז

זבה: 31.
 זקנים: 84. (רבן) הזקן [=ר"י בר' יקר]: 160 אות 1.
 זרח בר' אברהם: 99.

ח

חביבי: 16, 74, 96, 123, 296.
 החבר [=תואר כבוד לרש"י בילדותו]: 253.
 חגור: 06—305. חולה: 96, 107, 117, 233, 283, 329.
 חול המועד: 53—150, 209.
 חוק: 11. חוק הגלחים: [=חוק הכומרים פרונדאברוט]: 139 אות 10
 חזקה: 64, 72, 102, 244, 299. חכמי ישראל: 296.
 חלה: 45, 136, 204, 321. חמודי: 68—69.
 חליצה: 193. חליצת מומר: 193, 194 אות 9.
 חנוכה: 41, 46, 319, 352.
 ר' חננאל: 14.
 חרחים: 7, 20, 22, 25, 175 אות 2, 267, 363 אות 88.
 חרם העיקול: 278 אות 54.

ט

טבחים: טבחי גרים: 63, 65. טבחי ישראל: 97, 159, 328.

טובי־העיר [או טובי־הקהל, חשובי־העיר]: 234, 257, 258, 266.
 טומאה: 31, 65, 70, 99, 101, 265, 335, 342.
 טרוי־ש: 218 אות 43, 241, 290, 291.

יבם משומד: 193.

ר' יהודאי גאון: 312 אות 2, 323.

ר' יהודה כהן [=בר' מאיר ממגנצא]: 171 אות 3.

ר' יהודה בר' יצחק: 351 אות 14.

ר' יהודה בר' נתן [=ריב"ן]: 337, 343, 345 [ראה ספר ריב"ן 15].

יובל: 14. יוס־כפור: 16, 48. יוס טוב: 33—129, 35—134.

ר' יוסף (סתם): 96. ר' יוסי (=יוסף) בר' יהודה: [349 אות 4]. ר' יוסף

בר' אהרן: 267. יוסף בר' יצחק [=הפרנס מטרוי־ש]: 241. יוסף בר' מאיר:

267. ר' יוסף הקצין: 108.

יון: ארץ יון: 65.

(מר) יחיאל גאון: 35. מר יעקב גאון: 35.

יין: 48, 80, 140, 177, 179, 180, 183, 187—88, 302, 324, 339, 340,

365. יין־נסך: 56, 177, 180, 184, 338—39, 365.

ר' יעקב (סתם) [=בר' יקר]: 320. ר' יעקב הכהן: 282. ר' יעקב דורכל:

89. ר' יעקב בר' אברהם: 282. ר' יעקב בר' שמשון [=מפלייזא]: 175.

ר' יעקב בר' יקר הזקן: 39—36, 113—14, 133, 160—61, 302, 320—23,

355.

ר' יצחק בר' אברהם: 282. יצחק בר' יוסף: 257. יצחק בר' יחיאל: 349

אות 3. יצחק בר' יקר: 39 אות 11. יצחק בר' מנחם [הגדול]: 12—111. יצחק

בר' שלמה [=בר' משה]: 365.

ר' יצחק (=בר' אליעזר) הלוי: 54, 63—67, 80, 108, 129, 133, 241, 364.

ר' יצחק בר' יהודה: 30—20, 46—52, 68, 172, 179, 180—83, 292,

320, 333, 350.

יצחק היתום [=ר' יצחק בר' יצחק]: 97, 99, 100, 102, 103.

יקיר בר מכיר [=מאורליינש]: 272 אות 2. ר' יקותיאל [=בן דורו

של רגמ"ה]: 362.

ירושלמי: 195, 372.
 ירושלמי: 30, 33, 48, 124, 252, 361.
 יריד אורלייניש: 274 אות 21. יריד קולונייא: 274 אות 21.
 ישמעאלים: 196 אות 32.
 ישיבה: ישיבה של רומי [=ר' קלונימוס]: 134. ישיבת רבינו יעקב
 [=בר' יקר]: 77. (ראש) ישיבת גאון יעקב (=רש"י): 93. ישיבתו של רבי
 [=ר"י הלוי]: 132.

כ

כהנים: 18, 190, 191. כומרין: 365.
 כותים [=בני גלות כותים = כולל צרפת רומא ואיטליא]: 83 אות 38.
 כנענים: 63.
 כרמים: 83—282.
 כשפים [והתנגדותן של הגוים]: 202 אות 78.
 כתבידוד: 53, 73. כתב פרעון מבד: 370.
 כתובה: 97, 133, 16—213, 39—234, 45—242, 248, 265, 268, 370.
 כתובת בנין דיכרין: 42—241 אות 78.

ל

לוהיר [או "לעיר" = לותר]: 185, 205, 317 אות 2, 6; 331, 349 אות 5.
 לוועזים: ראה "רשימת לוועזים" במבואי פרק ה' לבסוף.
 לחשים: 343. ליטרא [= Liberos]: 280 אות 73; 291.

מ

מאור הגולה [=רש"י]: 248. המאור הגדול [=רש"י]: 239, 260, 262.
 המאור הגדול [=ר"י בר"י]: 362 אות 67.
 ר' מאיר (סתם) [=ר' מאיר בר' ברוך]: 366. ר' מאיר חתנו [=בר'
 שמואל]: 56, 58, 75. ר' מאיר בר' יוסף: 349 אות 2. ר' מאיר בר' יצחק
 [=הצדיק]: 76.
 מגנצא: 350 אות 4, 5. מגילה: 300, 320.

- מדרש עת לעשות לה' [=מדרש שמואל]: 297 אות 3.
 מורי (סתם): 302, 313. מורי הזקן [=ר"י בר' יקר]: 355. מורי צדק
 [=ר"י בר"י]: 147. מורי הקדוש [=ר"י בר"י]: 146 אות 23.
 מומר: 193, 194. מומר לישמעאלים: 196. מין: 196.
 מחזורין: 48—147. מחזור [=מחזור ויטרין]: 57.
 מטבעות: 103, 51—249, 75—273, 79—277. ועל דבר המטבעות בזמנו
 של רש"י: ראה מבואי פרק ה' לבסוף.
 מילה: 32, 6—35, 47.
 מכתב: 35, 73, 133 אות 25.
 מלך [=טהיבאוט הראשון]: 273. מלכותינו [=צרפת ולותיר]: 205 אות 16.
 מלכות לעיר [=לותיר]: 349 אות 5.
 מלקות: 292.
 מנהגים (סתם): 11, 149, 153, 155, 157, 166, 209, 213, 217, 220,
 224, 230, 265, 301, 339, 344, 351, 361, 365. מנהג אבותיכם: 47, 56, 131,
 301, 351. מנהג האבות תורה היא: 301. מנהג אינו נכון: 337. מנהג א"י:
 123 אות 2, 324 אות 2. מנהג אשכנז: 112 אות 11, 142, 143 אות 2. מנהג
 בבל: 324 אות 2. מנהג ביה"ט: 219 אות 14. מנהג בנות העיר: 205. מנהג
 בנות ישראל: 233. מנהג של גוים: 179 אות 4, 183, 200, 361 אות 41. מנהגא
 דב"ד: 143. מנהג דוכתא: 54. מנהג דרבנן: 136. מנהג המדינה: 246. מנהג
 העיר: 107, 204. מנהג העם: 17, 53, 157, 171, 175, 185, 232, 251, 285, 323.
 מנהג וירמיישא: 246 אות 14. מנהג טרויי"ש: 130, 133, 144, 204, 291. מנהג
 ר' יעקב בר' יקר: 54. מנהג יפה: 341, 343. מנהג כל ישראל: 113, 325.
 מנהג כשר: 35, 157, 322. מנהג לותיר: 185, 205 אות 16. מנהג מגנצא: 47,
 209, 210. מנהג מרת בל"ט: 205 אות 1. מנהג נביאים: 54. מנהג ספרד:
 324 אות 2. מנהג פרובינצא: 204 אות 1. מנהג צרפת: 115 אות 5, 142, 159
 אות 11, 160, 161, 204, 210, 251, 266, 307, 315. מנהג קדמונים: 45, 205, 291.
 מנהג קירואן: 259 אות 8. מנהג הראשונים: 12, 266, 356. מנהג רומניה:
 212 אות 7. מנהג רינו"ט: 234 אות 2. מנהג רש"י: 174, 307, 319, 321, 327, 328.
 מנחם הלוי [=מצריד]: 51 אות 53. ר' מנחם בר' מכיר: 44—43,
 47—46, 49.

מסור : 196. מס העיר : 91—290. מסחר עם הגוים : 139, 180, 200, 302.
 מעמד : 257. מערופיא : 139 אות 11.
 מעשה (=שהיה) : 20, 39, 58, 73, 94, 140, 142, 164—5, 173, 174, 175,
 201, 202, 203, 208, 253, 289, 302, 308, 313—14, 327, 329, (2),
 344—5, 350, 352—3, 357, 365.
 מעשר : 268, 270.
 מקרא תרגומית של שמעיה : 241 אות 72.
 ר' משה [=ר' שלמה] : 155 אות 2. ר' משה אבן חביב : 235.
 ר' משולם [=ר' שלמה] : 340 אות 14. ר' משולם בר' יקותיאל : 281 אות 1.
 משומדים : 189, 190, 191, 192 אות 9—10, 98—193, 230.
 משחק : משחק האגודים בשבת וי"ט : 316. משחק הכדור בשבת : 317.
 משכון : 345. משכונות הגוים : 42, 103, 273. משכונות הכומרים :
 365 אות 2. משכונות ישראל : 109, 199, 255, 273, 367.
 משל : 159, 289.
 מתנה : 240, 291, 298. מתנה טמירתא : 240. מתנות-פורים לגוים : 159.
 מתנות עוגות וביצים לרש"י מאת הגוים בשמיני של פסח : 142. מתנות יין
 בימים טובים לרש"י : 185.
 ר' מתתיהו בר' משה : 241.

נ

נאמנות : 281.
 נדה : 99, 205, 342—43.
 נדוי : 86, 88—287. נדוי-הקהל : 288, 290.
 נדרים : 85, 366.
 (רב) נהילאי : 341 אות 6. (רב) נחשון גאון : 194.
 נוסחאות בדוקות לגאונים הקדמונים : 138, 141.
 נוצרים : 177. נכרי : 188, 283. נכרית : 136, 158.
 נכסי מלוג : 269. נכסי צאן ברזל : 121.
 נקור-הבשר : 20, 73—4.
 נשיאת-כפים : 91—190. נשיקה : 287.

ר' נתן (סתם) [=בר' מכיר]: 8, 9, 96—293. ר' נתן בר' יחיאל [=מרומי]:
31—36.

ס

סדר בשר ע"ג גחלים: 162, 163. סדר ברייתא של חולין: 160. סדר
המקראות: 76. סידור הפסח מסדר הגאונים: 374. סידריהעולם: 14. סידורים:
318. סידור [=סדור רש"י]: 322.
סחורה: 261. ספינה: 320.
סליחות: 47.
ר' סעדיה גאון: 312, 323.
ספרים: 19, 132, 241, 248, 275, 368. ספרים ישנים: 19. ספר חומש:
273, 312—13. ספר רבינו גרשום: סמ"ג הי אמ"א, מ"ז ג'. ספר ר' יצחק בר'
יהודה [=סדר קדשים שלן]: 19. ספר תורה: 88, 285, 350.
ספרא: 292 אות 1. ספרי זבירב: 292.
סרסור: 107.

ע

עבודה זרה: 337, 65—364. שבועה בע"ז ע"י רקב העצמות הקדשים:
200 אות 8.
עבריין: 198, 287. עיבור: 17—16, 47—145. בעלי סוד העיבור: 145.
רבתינו מסדרי העיבור: 146.
עגונה: 243.
עדת ישראל: 290.
עדות: 214, 254, 373. עידי כתובה: 215 אות 41. עידי קדושין: 214
אות 14. עידי קנין: 214, 254. עידי שכיב מרע: 284.
ר' עזרא: 381.
ר' עזריאל [=קרובו של רש"י]: 96. ר' עזריאל בר' נתן [=תלמידו של
רש"י]: 96, 172, 174 אות 18, 334.
עמי הארץ: 63: 66.
ערבות: 265.

ערביים : 97.

ערכאות [או אגרות]: 271, 229 אות 9.

פ

פדין שבויים : 193, 285.

פסיקתא [=משנה עדיות]: 87 אות 131.

פסוקי דרחמי : 47.

פסקי רש"י [=נימוקי הצרפתים]: 196, 322, 333, 338, 41—340, 345.

364. פסקי רבינו שמואל [=רשב"ם]: 340, 343. פסקי הלכות של ר' שמעיה:

305, 343.

פקדון: 195, 255, 257.

פרובינצא: 204 אות 1.

פרוונקה: 300 אות 3—4.

פריש [=פריס]: 75—273.

פשיט, פשיטים: 103, 280 אות 73.

צ

צדיק: 76. צדוק הדין: 209, 301. צדקה: 263.

צוואה: 282.

ציצית: 13—110.

צלמי נכריות [=צורת שתי וערב]: 361 אות 41.

הצרה הגדולה: 57 אות 10.

צרעת: 232.

צרפת: לשון צרפת העתיקה (=גליקזס): מבוא פרק ב', 81 אות 1;

88 אות 136; 96 אות 36; 114 אות 5; 140 אות 1; 165 אות 3; 175 אות 7;

214 אות 10; 265 אות 3; 272 אות 9; 279 אות 60; 290 אות 16; 321 אות 1.

ק

קבלה: 286. קבלה מרבותי: 99, 267, 284, 296, 298.

קבלון [=Cavaillon]: 81, 87.

קבורת המת: 11—207.

קביעת המועדים: 16, 144. קביעת זמן שאילת מטר: 10.
 קדוש [=ר' יצחק הלוי]: 76. הקדוש [=ר' יצחק בר' יהודה]: 45,
 136, 146. קדושה: 118, 119. קדיש: 37, 207, 209, 210. קדושין: 191, 221—22,
 231. קדשים: 26, 28, 45, 136.

קונטרס: 5.

ר' קלונימוס הזקן: 34, 134 אות 29.
 קרטיינ"ש [= Courants]: 273 אות 18. 275.

ר

ר' ראובן (ירא להזכיר את שמו): 381.

הראשונים: 322, 356, 362.

רבי (סתם) [=רש"י]: 40—42; 19—113, 125, 136, 138—40, 154—65.
 173—76, 184, 199—209, 251—54, 306—11, 313—19, 321—37, 339—40.
 344, 349. רבי (סתם) [=ר"י בר' יקר]: 36. רבי (סתם) [=רש"י או ר"י בר'
 יקר]: 122 אות 1, 7. רבי (סתם) [=ר"י בר' יהודה]: 148, 188—89. רבי (סתם)
 [=רש"י או ר"י בר' יהודה]: 357 אות 1. רבי (סתם) [=ר' שלמה בר' שמשון]:
 350.

הרב [=רש"י]: 160, 314. הרב [=ר"י בר"י]: 350.

רבינו (סתם) [=רש"י]: 144, 149, 166, 175, 200, 216, 235, 307, 317.
 336. רבינו [=ר"י בר"י]: 170. רבינו הגדול [=ר"י בר"י]: 182 אות 41—40.
 רבינו הרב הגדול [=ר"י בר"י]: 349. רבינו ש"י [=רש"י]: 322, 353.
 רבני־אלצורא: 1. רבותינו שבבבל: 37. רבותינו של רש"י: 99, 267,
 284, 296, 298.

רבית: 42, 103, 107, 196—99, 255, 263, 271—73, 345, 367.

רומי: 34, 35. רוסייה: 362 אות 68. ריטלין: 268.

ר"ש [=ר' שלמה בר' יצחק]: 137, 216, 230, 312, 325, 326 אות 7,
 35; 352. רש"י חולה: 08—107, 117. חתונת בתו [=של רש"י]: 20 אות 7.
 בתו הקטנה של ר' [=רש"י]: 256 אות 15. בן בתו [=ביתו] של רש"י:
 165 אות 7.

ש

שבועה: 252. שבועה בס"ת: 88, 284. שבועה בארור בעשרה: 246.
 86—284, 292, 295. שבועת האלמנה: 46—243, 248, 369. שבועת ביטוי: 292.
 שבועת-היסת: 253. שבועת הנשים עפ"י ב"ד: 246 אות 16, 259 אות 8. שבועת-
 גוי ע"י רקב העצמות הקדשים: 200 אות 8. שבועת-שוא: 292.
 שוחט: 72, 60—159, 161, 328.
 שוק: 61—260. קהלות הנועדים לשוק: 274.
 שותפות: 88, 92—90, 104—07.
 שטרות: 13, 216, 229—30, 298—99, 373. שטר-אמנה: 60—259.
 שטר-הרשאה: 231, 259, 260. שטר מתנה: 268, 298. שטרי פסיקתא: 91.
 שטר צוואה: 282. מנין שטרות: 13.
 שליחות: 224, 226—27. שליח להולכה: 24—223, 227. שליח לקבלה:
 228—29, 224—26

שליש: 240, 281. שמיטה: 24.
 שלמה היצחקי: 142. ש"י [=רש"י]: 322.
 ר' שלמה (סתם) [=בר' שמשון]: 129, 302, 352, 355—56. ר' שלמה
 (סתם) [=בן דורו של מהר"ם בר' ברוך]: 366. ר' שלמה מטרייש [או מטורש]:
 123, 129, 173, 249, 250, 291. שלמה בר' יונה: 257. שלמה בר' יוסף בלאנ"ט
 [=בלאנ"ש = בן לאנשלמה]: 226.
 ר' שמחה זקנינו [=מויטרי]: 310, 343. ר' שמואל [=רשב"ם]: 169, 337.
 ר' שמעיה [=מויטרי]: 57, 67 אות 74, 140, 162, 165, 175, 177, 180.
 242, 287, 298, 305, 310, 315, 319, 328, 335, 343.
 ר' שמשון ב"ר אברהם [=השר משאנץ]: 367.
 ר' שניאור בר' יהודה: 315 אות 3.
 שערים דרב האי גאון: 364 אות 1. רב שרירא גאון: 240.
 שריפה [משנת 1084 במגנצא]: 350 אות 4. השר [=מושל העיר]: 72—268.

ת

התייר הגדול: 58.
 תיקו דאיסורא לחומרא: 66. תיקו דממונא חולקין: 66.

- תלמוד: 57, 78, 102, 19—118, 130, 355.
 תלמידי חכמים: 66. תלמידי בני הישיבה: 19. התלמידים: 76, 94, 110, 312.
 תנאי־ב"ד: 237. תקופות: 10, 14, 144.
 תענית: 48, 54, 155, 157.
 תקנה: 125, 201. תקנות: 22, 28, 314. תקנת־השוק: 276, 279, 280.
 תקנות טרויטש: 290. תקנת כתובתא: 236. תקנת ערבה: 46—145. תקנת
 קדמונים: 239. תקנת רבותינו שבבבל: 37. תקנת ר"ג: 230. תקנת רש"י
 [=ואינן לן]: 290 אות 2. תקנת שופר ולולב: 46—145.
 תרביצא: 19. תרגום אונקלוס: 94—293. תרגום יונתן: 13—12.
 תרומה: 45, 136, 204.
 תשובות (סתם): 129, 130, 139, 354. תשובת הבבליים: 306. תשובות
 הגאונים [=גאוני בבל]: 194, 99—298, 300, 312. תשובות הגאונים [=גאוני
 רומא]: 31. תשובות הגאונים [=תשובות רש"י או גאוני נרבונא]: 312. תשובת
 רגמ"ה: 133. תשובת הקדמונים [=תש"י רש"י]: 353. תשובת רש"י כתב־ידו:
 נ"ו 53 אות 4.

השמטות ותיקונים לספר ב':

סי' ש"ז עמ' 328 מקורות ש' 1: צ"ל = תשובה זו, המיוחסת לרש"י ואינה לו כ"א לר"י בר"י, הובאה בצידה לדרך ח"ב כ"י שזח"ה קובץ 49 סי' מ'; או"ה כ"י מ: סי' קכ"ו; האורה ח"ב 220 בשם רבי (סתם); קצור שבה"ל ח"ב (כ"י סמ: א54 = בנדפס סי' ע"ג) בשם: ר"י בר"י; שבה"ש סס"י רל"ד בשם: ומצאתי בשם ר' יצחק [=בר' יהודה]; ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' רל"ו בזה"ל: ומה שאמרת משם רש"י ז"ל וכו', לא ידעתי אנה כתב רש"י ז"ל. ואני תמה אם אמרה הרב ז"ל. ואם אמרה אחר משמו, אומר אני שתלה בוקי סריקי (=ע"ז ל"ז): ברבינו ז"ל וכו'. סוף דבר לא ידעתי לזה הענין, ואין הרב ז"ל חתום עליו עכ"ל:

סי' ש"ז עמ' 328 סוף הערה 1: צ"ל = ממחר הציבור להתפלל במקום "מונע הציבור מלהתפלל". ותיקנתי זה עפ"י או"ה ושבה"ל שם. ובשו"ת הרשב"א הגי': כשהציבור ממהרין תפילת ערבית מבעוד יום.

סי' ש"ז עמ' 328 הע' 2: שם: דמימר אמר אם אזכור בלילה בביתי וכו'.

סי' ש"ז עמ' 328 ש' 4 לבסוף: שם: ימים ושבועות למצוה.

סי' רכ"ט עמ' 255 ש' 6: צ"ל = והמונע עצמו [=מזה].

סי' רמ"א עמ' 280 הע' 73: צ"ל = ר"מ פשיטים לכל ליטרא בזמנו של

רש"י במקום "ור"ן פשיטים". ור"י מילר (שם אות ט"ו) העיר שלא כנכון.

סי' שפ"ב עמ' 377 ש' 11: צ"ל = וכשבאתי לכאן במקום "וכשבתאי".

סי' נ"ה עמ' 51 הע' 53 לבסוף: צ"ל = ואין לזהות אותו במקום

"לזהות אותו".

סי' כ"ג עמ' 17 ש' 9: צ"ל = נהוג העם כר' אילעי במקום "בר' אלעי".

סי' ע"ב עמ' 91 סוף הערה 29: צ"ל = וספר השטרות לרה"ג במקום

"לשטרות".

flecting these two major movements of the age: the first Crusades per se and the conflict of investiture in the papal attempt to free the Church from control of the State. These writings also shed new light on the life and work of Rashi the man and on the epistolary style of the French School during the 11th and 12th centuries.

In it may be found an echo of the political events of the times and the halahic reaction to the distress of the Jewish people during the first Crusades, with special emphasis on the question of property rights in the Holy Land. That Rashi knew the background of the Crusades' motif as it was enunciated in Clermont near Troyes, where he had lived, is self-evident from responsum no. 255, p. 299. There he states unequivocally on the basis of the gaonic sources that: The Land does not belong either to the Christians or to the Muslims, but remains the perennial property of the Jewish people down to eternity.

In conclusion, I take this opportunity of expressing my gratitude to Professors Chaim Tchernowitz, Alexander Marx and Louis Ginzberg for careful reading of the advanced sheets. I am also indebted to my friends Rabbi Saul Silber, President of the Hebrew Theological College of Chicago, and Mr. Leon Gellman, President of the Mizrachi Organization of America, for helping to bring this work to the attention of the student; and to the publishers for their painstaking care and unfailing kindness in preparing this volume for publication.

ISRAEL ELFENBEIN, M.A., L.H.D.

P R E F A C E

For the last quarter of a century I have been pursuing my historical studies of the Jewish Community Life in the Middle Ages, as reflected in the Responsa literature of the times. During these years I have had the privilege of preparing for early publication a *Mafteach* of the historic and halahic material (both in manuscript and in print) deposited in the Responsa of the Near East and Western Europe. I was struck with the wealth of material cited in the name of Rashi, but scattered all over the vast literature of mediaeval codifiers, and up to date not yet made available in one volume. The purpose of the present volume is to present these sources in three parts on the basis of twenty-nine manuscripts.

These Responsa of Rashi [Rabbi Solomon ben Isaac of Troyes, capital of the Duchy of Champagne] form a definite contribution to the history of the Jews in Northern France and in the Rhineland from the second half of the 11th century to the first decade of the 12th century. These "Letters" [referred to as "Iggerot" in our sources]; over three hundred and eighty-two in number, are based on the problems of the day and the practical decisions of Rashi and his Court in Troyes. They throw considerable light on the internal phases of Jewish communal life between 1040-1105 with special emphasis on the rôle of the Jews in the economic life of such cities as Orleans, Troyes, Cavaillon, Alexerre, Mayence, and Worms. Of the many questions addressed to Rashi, the greater part came from communities of Western Europe under the sway of the first Crusades of 1096, re-

TO MY WIFE

ETTA

my helpmate and inspiration

*"She openeth her mouth with wisdom, and
the law of lovingkindness is on her tongue."*

AND TO OUR CHILDREN

ANNETTE GOLDIE, IRA LEE,

AND SARAH BAS-AMI

*"Let your father and your mother have reason
to be glad; and her that bore you, to rejoice."*

RESPONSA

RASHI

Solomon ben Isaac

EX CODICIBUS LIBRISQUE IMPRESSIS CONGESSIT
PRAEFATIONEM ANNOTATIONES INDICES ADIECIT

DR. ISRAEL ELFENBEIN

Notisque instruxit

PROF. LOUIS GINZBERG

New York

1943